

Malewska, A., & Filary-Szczepanik, M. (Red.) (2022). *Globalizacja i współzależność* (T. VII). *Słowniki Społeczne*. W. Pasierbek, B. Szlachta (Red.). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum.

Tom VII serii Słowników Społecznych pt. *Globalizacja i współzależność* pod redakcją Alicji Malewskiej oraz Mateusza Filarego-Szczepanika został opracowany przez zespół ekspertów – badaczy z różnych dziedzin nauk społecznych i humanistyki. Ten słownik skupia się na tematyce globalizacji, jej rozmaitych aspektach i ich znaczeniu dla dzisiejszego świata. Przedstawia on szerokie spektrum procesów globalizacyjnych, takich jak ekonomia, polityka, kultura, technologia, bezpieczeństwo i sprawiedliwość społeczna. Zrozumienie tych perspektyw globalizacji jest ważne dla pełniejszego zrozumienia współczesnych wyzwań i możliwości wynikających ze zmian, jakie procesy globalizacyjne niosą dla współczesnych społeczeństw, gospodarek i obywateli. Celem publikacji jest zaprezentowanie wielowymiarowej i skomplikowanej tematyki globalizacji w sposób systematyczny i przystępny. Pomysłodawcy i redaktorzy serii, wydawca, redaktorzy tomu i autorzy starają się stworzyć spójną panoramę zagadnień związanych z globalizacją, jednocześnie zachęcając do krytycznej i pogłębionej refleksji nad poszczególnymi jej hasłami szczegółowymi.

W skład tomu VII Słowników Społecznych wchodzi 20 haseł tematycznych, które tworzą pewną spójną i logiczną całość oraz udaną konceptualizację globalizacji. Są to:

1) *Globalizacja i współzależność* (Alicja Malewska, Mateusz Filary-Szczepanik, oboje Akademia Ignatianum w Krakowie), czyli hasło tożsame z tytułem tomu, które opisuje pojęcie globalizacji oraz jej wpływ na rozwój współzależności między narodami i regionami. Rozważania tu zawarte pomagają zrozumieć czytelnikowi, jak globalizacja kształtuje dzisiejszy świat, i tłumaczą, skąd wynika rosnąca współzależność, która nie zawsze ma pozytywny wymiar.

2) *System międzynarodowy* (Tomasz Pawłuszko, Uniwersytet Opolski) to hasło, które analizuje strukturę i funkcjonowanie systemu międzynarodowego, stanowiącego ramy dla współpracy i konfliktów między państwami i organizacjami. Hasło skupia się na materialnej

strukturze globalnego systemu międzynarodowego i jej wpływie na relacje międzypaństwowe.

3) *Spółeczność międzynarodowa* (Tomasz Pugacewicz, Uniwersytet Jagielloński) to hasło, które opisuje pojęcie społeczności międzynarodowej i rozwój współpracy między państwami. Społeczność międzynarodowa wyłania się z relacji międzypaństwowych, eksplorując pojęcie ładu międzynarodowego i składających się na niego norm i instytucji. A jak dobrze każdy zdaje sobie sprawę, to właśnie społeczność międzynarodowa jest podstawą dla rozwiązywania problemów globalnych.

4) *Globalizacja a prawo międzynarodowe* (Cezary Mik, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) to hasło, które omawia relacje między globalizacją a prawem międzynarodowym oraz wyzwania wynikające z globalizacji dla prawa. Zagadnienie to jest ważne, ponieważ globalizacja stawia przed prawem wyzwania dotyczące regulacji na arenie międzynarodowej, jak chociażby aktualny dzisiaj temat braku regulacji sztucznej inteligencji generatywnej (GAI). Autor bada wpływ procesów globalizacyjnych na tworzenie, egzekucję i interpretację prawa międzynarodowego oraz to, w jakim stopniu tradycyjna rola normotwórcza państw narodowych jest obecnie przejmowana przez aktorów pozapaństwowych.

5) *Global Governance – Globalne zarządzanie* (Magdalena Kozub-Karkut, Uniwersytet Jagielloński) to hasło, które koncentruje się na globalnym ładzie i sposobach koordynacji działań międzynarodowych. Istotne, ponieważ globalny ład (globalne zarządzanie, jak określa to Autorka) jest niezbędny dla efektywnej współpracy między państwami. Mam tutaj zastrzeżenie do używania polskiego wyrazu „zarządzanie” dla oddania angielskiego „governance” w tytule hasła – niestety terminy te nie są tożsame, żaden ekonomista ani specjalista od zarządzania na takie rozwiązanie się nie zgodzi, najlepiej szukać innego zamiennika polskiego (np. ład (?)) lub pozostawić wersję oryginalną, która nie ma odpowiednika w języku polskim – tak jak to *nota bene* Autorka uczyniła wewnątrz hasła. Obecnie temat jest jednym z ważniejszych na arenie międzynarodowej, co oczywiście ma przełożenie na społeczeństwa i gospodarki poszczególnych państw.

6) *Gospodarcze uwarunkowania polityki międzynarodowej* (Adam Danek, Akademia Ignatianum w Krakowie) to hasło, które analizuje powiązania między gospodarką a polityką międzynarodową, czyli

dotyczy międzynarodowej polityki gospodarczej. Czynniki gospodarcze mają istotny wpływ na kształtowanie relacji między państwami, a hasło rozwinięte jest z perspektywy międzynarodowej ekonomii politycznej (czyli specjalizacji w ramach nauk o polityce będącej na styku politologii i ekonomii).

7) *Globalne kryzysy gospodarcze* (Piotr Łasak, Uniwersytet Jagielloński) to hasło, które omawia globalne kryzysy gospodarcze – finansowe i zadłużeniowe, ich przyczyny i skutki. Globalne kryzysy mają wpływ na stabilność gospodarek i relacje międzynarodowe, a co więcej – globalne kryzysy gospodarcze są przejawem globalizacji gospodarki. Hasło to jest świetnym kompendium z zakresu makroekonomii międzynarodowej, doskonale przedstawiającym teoretyczne podstawy kryzysów gospodarczych.

8) *Korporacje transnarodowe* (Alicja Malewska, Akademia Ignatianum w Krakowie) to hasło, które opisuje działalność korporacji transnarodowych i ich rosnące znaczenie w erze globalizacji. Jak doskonale wiemy, mamy cztery rodzaje podmiotów działających w skali ponadnarodowej, a mianowicie przedsiębiorstwa: międzynarodowe, wielonarodowe, transnarodowe i globalne. Poświęcenie hasła korporacjom transnarodowym jest właściwe i ważne, gdyż mają one duży wpływ na gospodarkę i relacje międzynarodowe. Brakuje mi jednak tutaj szerszego omówienia cech podmiotów transnarodowych, odróżniających je od międzynarodowych, wielonarodowych i globalnych (wszystkie w uproszczeniu można określić jako korporacje międzynarodowe), bo przeciętny Czytelnik myli te pojęcia, utożsamiając je wszystkie właśnie z korporacjami transnarodowymi.

9) *Globalizacja – Regionalizacja – Glokalizacja* (Barbara Kratiuk, Uniwersytet Warszawski) to hasło, które analizuje zależności między globalizacją, regionalizacją a glokalizacją z perspektywy studiów regionalnych, nauk politycznych, nauk geograficznych czy międzynarodowych stosunków gospodarczych. Glokalizacja w uproszczeniu to proces wypadkowy między globalizacją a regionalizacją. Oczywiście ważne są także inne procesy, takie jak semiglobalizacja czy deglobalizacja, ale nie są one przedmiotem rozważań tego hasła. Procesy te stanowią przedmiot rozważań nie tylko regionalistów czy geografów, ale zwłaszcza ekonomistów (ekonomia międzynarodowa – międzynarodowe stosunki gospodarcze) oraz politologów (stosunki międzynarodowe).

10) *Migracje globalne* (Konrad Pędziwiatr, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie) to hasło, które omawia strumienie migracji na świecie, ich przyczyny, skutki i wyzwania. Migracje globalne prowadzą, jak pisze Autor, do „kurczenia się świata”, czyniąc „świat społecznie jednym”. Jest to wyjątkowo ważna tematyka, ponieważ migracje mają istotny wpływ na społeczeństwa i relacje międzynarodowe, zwłaszcza wobec ostatnich kryzysów uchodźczych (Syria, Ukraina), ale także migracji ekonomicznych (Europa Wschodnia – Europa Zachodnia czy Globalne Południe – Bogata Północ).

11) *Globalizacja kulturowa* (Waldemar Kuligowski, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu) to hasło, które opisuje procesy globalizacji kultury i ich wpływ na tożsamość i różnorodność kulturową, wspominając wiele haseł pokrewnych (np. transkulturowanie, synkretyzm, metysaż kulturowy). Globalizacja kulturowa zmienia sposoby, w jakie społeczeństwa identyfikują się i komunikują. Hasło to jest ważne dla socjologa, kulturoznawcy, antropologa, politologa czy ekonomisty.

12) *Społeczeństwo sieci* (Magdalena Szpunar, Uniwersytet Śląski) to hasło, które przedstawia podstawowe założenia koncepcji społeczeństwa sieci, a także analizuje społeczeństwo informacyjne i wpływ technologii komunikacyjnych na społeczeństwo. Rozwój społeczeństwa sieciowego ma znaczący wpływ na komunikację i interakcje międzyludzkie, a procesy globalizacyjne wykreowały globalne społeczeństwo sieci.

13) *Internet* (Krzysztof Żarna, Uniwersytet Rzeszowski) to hasło, które opisuje globalną sieć komunikacyjną, a duża część tego hasła dotyczy historii Internetu i jego rozwoju. Hasło jest ważne, Internet bowiem zmienia sposób, w jaki społeczeństwo funkcjonuje i komunikuje się na całym świecie. Można powiedzieć, że jest jednym z katalizatorów wielu procesów globalizacyjnych.

14) *Zmiana technologiczna a globalizacja* (Bartosz Michalski, Uniwersytet Wrocławski) to hasło, które analizuje związki między zmianami technologicznymi a procesem globalizacji. Jak zauważa Autor, globalizacja dokonuje się przez „ekspansję korporacji międzynarodowych i wprowadzanie nowych rozwiązań technologicznych”. Postęp technologiczny wpływa na transformacje społeczne, gospodarcze i polityczne w skali globalnej. Swoje rozważania Autor rozpoczyna od rozwoju technik nawigacyjnych i kartografii (od starożytności),

przez wynalezienie druku (XV w.), a kończy na czwartej rewolucji przemysłowej (np. druk 3D, robotyzacja, sztuczna inteligencja, blockchain).

15) *Globalna produkcja wiedzy* (Anna Wojciuk, Uniwersytet Warszawski) to hasło, które opisuje globalną produkcję wiedzy i jej rolę w rozwoju społeczeństwa, przy czym jest ona rozumiana tutaj trychotomicznie, tzn. jako (i) działalność naukowa, (ii) działalność badawczo-rozwojowa (B+R), oraz (iii) działalność edukacyjna na poziomie szkolnictwa wyższego. Zagadnienia te są ważne, gdyż kształtują one innowacje, badania naukowe i rozwój społeczno-gospodarczy na świecie, przyczyniają się także do globalizacji i migracji międzynarodowych.

16) *Globalne tendencje w bezpieczeństwie* (Tomasz Grabowski, Akademia Ignatianum w Krakowie) to hasło, które przedstawia i analizuje globalne tendencje w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego. Są to zagadnienia ważne, ponieważ zmiany w dziedzinie bezpieczeństwa mają wpływ na relacje międzynarodowe i stabilność globalną. Hasło napisane jest z kilku perspektyw – wojskowości (systemy bezzałogowe, broń hipersoniczna) czy bezpieczeństwa technologicznego (sztuczna inteligencja, robotyka, biotechnologia). Omówiono w nim także zagrożenia hybrydowe i wojnę hybrydową.

17) *Antyglobalizm i alterglobalizm* (Justyna Nakonieczna-Bartosiewicz, Uniwersytet Warszawski) to hasło, które omawia cele i postawy ruchów antyglobalistycznych i alterglobalistycznych. Antyglobalizm i alterglobalizm powstały jako krytyka globalizacji, wytykając jej błędy i wady. Ze względu na nasilające się działania tych ruchów, a także widoczne negatywne skutki procesów globalizacyjnych hasło to jest iście ważne, ruchy te bowiem wyrażają krytykę i alternatywne podejście do procesów globalizacyjnych, oczywiście niekiedy bardzo przesadzoną, ale podnoszą otwarcie problemy, jakie stwarza globalizacja.

18) *Postkolonializm i neokolonializm* (Andrzej Polus, Uniwersytet Wrocławski) to hasło, które przedstawia badania i praktykę postkolonializmu, a także analizuje postkolonializm i neokolonializm jako teorie i praktyki wpływające na relacje między państwami we współczesnym świecie, zwłaszcza na Globalnym Południu. Zagadnienia te pomagają zrozumieć dziedzictwo kolonializmu i jego wpływ na współczesny świat. Zawarto tutaj także aktualne zagadnienia jak cyfrowy kolonializm.

19) *Globalne problemy środowiskowe* (Barbara Regulska-Ingielewicz, Uniwersytet Warszawski) to hasło, które opisuje problemy środowiskowe w skali globalnej, takie jak zmiany klimatyczne i degradacja środowiska naturalnego. Globalna polityka środowiskowa to kwestia niesłychanie ważna dla kolejnych pokoleń, ale także dla współczesnej generacji młodych. Problemy te wymagają globalnej współpracy i koordynacji działań w celu ochrony środowiska.

20) *Sprawiedliwość wspólnoty międzynarodowej w ujęciu katolickiej nauki społecznej* (Dariusz Dańkowski, Akademia Ignatianum w Krakowie) to hasło opisujące i analizujące koncepcję sprawiedliwości w kontekście wspólnoty międzynarodowej z perspektywy katolickiej nauki społecznej. Temat ten dotyczy moralnych i etycznych aspektów relacji między narodami i ich odpowiedzialności wzajemnej, stąd jest dopełnieniem całości tomu.

Reasumując, warto podkreślić, że słownik jest prawdziwie interdyscyplinarny. Obejmuje *gros* haseł opracowanych z perspektywy stosunków międzynarodowych, rozwijanych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji, a są to m.in. takie hasła jak: *Globalizacja i współzależność; System międzynarodowy; Społeczność międzynarodowa; Antyglobalizm i alterglobalizm; Postkolonializm i neokolonializm; Global Governance – Globalne zarządzanie; Globalizacja – Regionalizacja – Glocalizacja*. Słownik zawiera refleksje na temat ekonomicznego wymiaru globalizacji i współzależności, w tym międzynarodowej ekonomii politycznej, globalnych kryzysów gospodarczych oraz roli korporacji transnarodowych. Omawiane są także napięcia wynikające z migracji ludności. Część haseł umocowana jest w naukach ekonomicznych, zwłaszcza ekonomii międzynarodowej (międzynarodowych stosunkach gospodarczych) zarówno z perspektywy mikro-, jak i makroekonomicznej, ale także w międzynarodowej ekonomii politycznej rozwijanej na pograniczu politologii i ekonomii. Są to m.in. takie hasła jak: *Gospodarcze uwarunkowania polityki międzynarodowej; Globalne kryzysy gospodarcze; Korporacje transnarodowe; Globalna produkcja wiedzy; Migracje globalne; Globalne problemy środowiskowe*. Słownik zawiera również refleksje na temat globalizacji i współzależności z perspektywy innych dyscyplin naukowych, w tym nauk prawnych (*Globalizacja a prawo międzynarodowe*), nauk wojskowych i nauk o bezpieczeństwie (*Globalne tendencje w bezpieczeństwie*), nauk teologicznych (*Sprawiedliwość wspólnoty międzynarodowej w ujęciu katolickiej*

nauki społecznej) czy nauk socjologicznych (*Globalizacja kulturowa; Społeczeństwo sieci*), analizując wpływ globalizacji na normy i kody kulturowe. Słownik opisuje również technologię i jej wpływ na globalizację oraz zagrożenia i obietnice z nią związane. Internet jest przedstawiany jako flagowy wehikuł tych procesów, a jego geneza, rozwój, pozytywne aspekty społeczne i zagrożenia dla użytkowników również są omawiane, m.in. w takich hasłach jak: *Internet; Zmiana technologiczna a globalizacja*.

Z całą pewnością warto polecić ten tom Słowników Społecznych pt. *Globalizacja i współzależność* każdemu, kto chce w jednym miejscu zapoznać się z różnymi koncepcjami i procesami globalizacji z różnych perspektyw naukowych. Niewątpliwie jest to kompendium wiedzy na temat globalizacji.

Krzysztof Wach

<http://orcid.org/0000-0001-7542-2863>

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

DOI: 10.35765/HP.2465